

Dr hab. n o zdrowiu Agnieszka Młynarska, Prof. SUM

Katowice, 16.11.2021

Zakład Gerontologii i Pielęgniarstwa Geriatrycznego,

Katedra Pielęgniarstwa

Wydział Nauk o Zdrowiu

Śląski Uniwersytet Medyczny

Recenzja rozprawy na stopień doktora nauk o zdrowiu

mgr Natalia Alicja Świątoniowska-Lonc pod tytułem:

Wierzenia dotyczące leczenia i komunikacja jako determinanty przestrzegania zaleceń terapeutycznych wśród pacjentów w wieku podeszłym chorych przewlekle,

której promotorem jest dr hab. n. o zdr. Beata Jankowska-Polańska, Prof. UM we Wrocławiu.

Wyniki leczenia chorób przewlekłych w dużej mierze zależą od stopnia przestrzegania zaleceń terapeutycznych. W dostępnych badaniach odnotowano duże zróżnicowanie w zakresie stopnia przestrzegania zaleceń poszczególnych pacjentów i populacji. Światowa Organizacja Zdrowia podkreśla, że nieprzestrzeganie zaleceń terapeutycznych stanowi jeden z najpoważniejszych problemów zdrowotnych. Brak dostosowania do zaleceń terapeutycznych stanowi podstawową barierę na drodze do osiągnięcia przez pacjentów korzyści z terapii opartej na aktualnej wiedzy medycznej. Negatywne konsekwencje nieprzestrzegania zaleceń terapeutycznych dla pacjenta obejmują spektrum następstw – od pogorszenia stanu zdrowia do zgonu włącznie. Zjawisko to ma poważne konsekwencje zdrowotne i ekonomiczne dla całego społeczeństwa. Dotychczas opisano kilkaset czynników mających wpływ na przestrzeganie zaleceń terapeutycznych. WHO sklasyfikowało te czynniki w 5 grup: czynniki zależne od pacjenta i jego rodziny, związane z chorobą, leczeniem, systemem opieki medycznej oraz czynniki socjodemograficzne i ekonomiczne.

Przekonania i preferencje dotyczące leczenia oraz zadowolenie z komunikacji lekarz-pacjent należą do grupy czynników psychosocjalnych mających wpływ na przestrzeganie zaleceń terapeutycznych. Szczególnie u pacjentów w podeszłym wieku, z chorobami przewlekłymi i polipragmazją, obserwuje się zróżnicowany poziom gotowości i zdolności do przestrzegania zaleceń farmakologicznych.

Charakterystyka formalna rozprawy

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska ma formę spójnego tematycznie zbioru 3 prac naukowych opublikowanych w recenzowanych czasopismach medycznych:

1. Natalia Świątoniowska-Lonc, Wojciech Tański, Jacek Polański, Beata Jankowska-Polańska, Grzegorz Mazur. Psychosocial Determinants of Treatment Adherence in Patients with Type 2 Diabetes - A Review. *Diabetes Metab Syndr Obes.*2021;14:2701-2715.

Punktacja MNiSW: 100

Impact Factor: 3,168

2. Natalia Świątoniowska-Lonc, Jacek Polański, Grzegorz Mazur, Beata Jankowska-Polańska. Impact of Beliefs about Medicines on the Level of Intentional Non-Adherence to the Recommendations of Elderly Patients with Hypertension. *Int J Environ Res Public Health.* 2021;18(6):2825.

Punktacja MNiSW: 70

Impact Factor: 3,339

3. Natalia Świątoniowska-Lonc, Jacek Polański, Wojciech Tański, Beata Jankowska-Polańska. Impact of satisfaction with physician-patient communication on self-care and adherence in patients with hypertension: cross-sectional study. *BMC Health Serv Res.* 2020;20(1):1046.

Punktacja MNiSW: 100

Impact Factor: 2,655

Autorka dołącza egzemplarze 3 opublikowanych prac oryginalnych. W każdej z pracy wchodzących w skład cyklu Doktorantka jest pierwszym autorem. Jako że nie są to monografie, autorka załączyła oświadczenia wszystkich współautorów o udziale w publikacji. Przeprowadzona analiza oświadczeń nie budzi zastrzeżeń co do istotnego udziału Doktorantki w przedmiotowym cyklu. Ta część rozprawy nie budzi zastrzeżeń formalnych. Łączny IF trzech prac przedstawionych w monotematycznym cyklu wynosi 9,213, 270 punktów MNiSW.

W przedłożonym do recenzji oprawionym wydruku, prace wchodzące w skład monotematycznego cyklu zostały poprzedzone i zakończone tezami, które zawierają krótki wstęp, założenia, cel pracy, opis materiału i metod, wyniki badań i analiz oraz podsumowanie i wnioski. Doktorantka przedstawia cel ogólny pracy, którym jest ocena związku pomiędzy wierzeniami dotyczącymi zastosowanego leczenia i satysfakcji z komunikacji lekarz-pacjent a poziomem dostosowania do zaleceń terapeutycznych pacjentów chorych przewlekle w wieku

podeszłym. Dodatkowo przedstawiono 4 cele szczegółowe:

1. Ocenę poziomu przestrzegania zaleceń terapeutycznych pacjentów chorych przewlekle w wieku podeszłym.
2. Ocenę satysfakcji z komunikacji lekarz – pacjent pacjentów chorych przewlekle w wieku podeszłym.
3. Ustalenie psychosocjalnych czynników mających wpływ na poziom zamierzonego nieprzestrzegania zaleceń terapeutycznych pacjentów chorych przewlekle w wieku podeszłym.
4. Identyfikację predyktorów przestrzegania zaleceń terapeutycznych pacjentów chorych przewlekle.
5. Czy istnieje związek między wiedzą pacjentów na temat choroby niedokrwiennej mięśnia sercowego i zawału serca, ocenianą podczas pobytu w szpitalu, a realizacją planu terapeutycznego w zakresie farmakoterapii?

Wyniki przedstawione skrótowo, jednak wszystkie szczegóły znajdujemy w załączonych publikacjach. Prezentowane wnioski odpowiadają postawionym celom i problemom badawczym pracy. Dołączono również spis piśmiennictwa oraz obszernie streszczenia w języku polskim i angielskim.

Charakterystyka merytoryczna

W pracy poglądowej „Psychosocial Determinants of Treatment Adherence in Patients with Type 2 Diabetes - A Review” autorka przedstawiła dokonano przeglądu systematycznego z zastosowaniem wytycznych Preferred reporting items for systematic reviews (PRISMA) w celu zidentyfikowania badań, w których opisywano związek między czynnikami psychospołecznymi (wsparcie społeczne, stres, lęk, depresja, przekonania na temat leków, zadowolenie z komunikacji lekarz-pacjent, zespół słabości, zaburzenia poznawcze, uzależnienie, akceptacja choroby, poczucie koherencji) a przestrzeganiem zaleceń. Do badania zakwalifikowano artykuły opublikowane w latach 2010-2021 w bazach medycznych. Celem pracy była ocena czynników psychosocjalnych determinujących przestrzeganie zaleceń terapeutycznych pacjentów z cukrzycą typu 2. Wśród czynników mających wpływ na przestrzeganie zaleceń terapeutycznych autorzy badań wymieniają wsparcie społeczne i rodzinne, wierzenia dotyczące leczenia, komunikację lekarz-pacjent, stres i problemy

emocjonalne, lęk i depresję, wiek podeszły i zaburzenia poznawcze, akceptację choroby i poczucie koherencji.

Druga praca cyklu „Impact of Beliefs about Medicines on the Level of Intentional Non-Adherence to the Recommendations of Elderly Patients with Hypertension” prezentuje ocenę wpływu wierzeń dotyczących leczenia na poziom nieprzestrzegania zaleceń terapeutycznych pacjentów z nadciśnieniem tętniczym. Do badania włączono 300 pacjentów z potwierdzonym klinicznie rozpoznaniem nadciśnienia tętniczego na podstawie wytycznych ESC, w wieku ≥ 18 lat, leczonych co najmniej jednym lekiem hipotensyjnym przez co najmniej 6 miesięcy oraz wyrażających pisemną, świadomą zgodę na udział w badaniu. Celem badania była ocena poziomu zamierzonego nieprzestrzegania zaleceń oraz określenie zależności między przekonaniami dotyczącymi leczenia a poziomem zamierzonego nieprzestrzegania zaleceń terapeutycznych u pacjentów w wieku podeszłym z nadciśnieniem tętniczym. Zastosowano prawidłowe narzędzia badawcze. W badaniu oprócz wpływu przekonań na temat leków na poziom przestrzegania zaleceń, obserwowano istotny, silny wpływ wieku, samotności i wielochorobowości, które były negatywnie skorelowane z poziomem zamierzonego nieprzestrzegania zaleceń.

W pracy „Impact of satisfaction with physician-patient communication on self-care and adherence in patients with hypertension: cross-sectional study” analizie poddano 250 pacjentów z rozpoznaniem nadciśnieniem tętniczym wg kryteriów ESC. Kryteria włączenia oraz wyłączenia z zbadania zostały jasno opisane. W badaniu zastosowano standaryzowane narzędzia badawcze adekwatne do przeprowadzonego badania. Celem badania była ocena stopnia przestrzegania zaleceń terapeutycznych i samoopieki pacjentów z nadciśnieniem tętniczym oraz związku satysfakcji z komunikacji lekarz-pacjent z poziomem dostosowania do zaleceń farmakologicznych i samoopieki. Wyniki badań Doktorantki pokazały, że w procesie wzmacniania poziomu samoopieki i przestrzegania zaleceń terapeutycznych istotną rolę odgrywa cały proces komunikacji i wszystkie składające się na niego elementy. Analiza korelacji wpływu poszczególnych pytań kwestionariusza nie wykazała istotną statystycznie korelację wyników poziomu samo opieki i przestrzegania zaleceń za wyjątkiem domeny utrzymanie prawidłowego ciśnienia tętniczego.

Podsumowanie recenzji

W związku z faktem, że wyniki badań przeprowadzonych przez Doktorantkę zostały już opublikowane w recenzowanych i prestiżowych czasopismach naukowych i zostały one uprzednio poddane wnikliwej ocenie recenzentów omawianych czasopism, moja rola jako

recenzenta pracy doktorskiej w ocenie kwestii merytorycznych pracy jest ograniczona. Nie zmienia to jednak faktu, że w przypadku wszystkich wspomnianych publikacji nie stwierdzam żadnych błędów merytorycznych. Co więcej w mojej opinii temat rozprawy jest ważny, zaprezentowane wyniki mają znaczenie praktyczne, a przedstawione prace mają istotne pierwiastki nowości.

Podsumowując, przedłożony, jednotematyczny cykl prac ma logiczną konstrukcję i jest merytorycznie spójny. Sama metodyka oraz pozyskiwanie danych są prawidłowe i nie budzą wątpliwości. Ta część rozprawy nie budzi zastrzeżeń formalnych.

Rozprawa doktorska **mgr Natalia Alicja Światoniowska-Lonc pt. "Wierzenia dotyczące leczenia i komunikacja jako determinanty przestrzegania zaleceń terapeutycznych wśród pacjentów w wieku podeszłym chorych przewlekle"** spełnia warunki określone w art. 13 ust.1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 64, poz. 595, z późn. zm.). Rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, Doktorantka wykazała się wiedzą teoretyczną w dyscyplinie nauki o zdrowiu oraz posiada umiejętności samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Na tej podstawie przedstawiam Wysokiej Radzie Dyscypliny Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu wniosek o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie mając na uwadze wysokie walory rozprawy doktorskiej wnoszę o jej wyróżnienie.

Dr hab. n. o zdr. Agnieszka Młynarska, Prof. SUM

Zakład Gerontologii i Pielęgniarstwa Geriatrycznego,

Katedra Pielęgniarstwa,

Wydział Nauk o Zdrowiu,

Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach

